

**Akademia Świętokrzyska
w Kielcach**

Ewa Kula

Nauczyciele i uczniowie Szkoły Rabinów w Żytomierzu (1847-1873)

היה זהו יום ראשון וכל אחד מהילדים
היה מלא עניין ושמחה. הם היו
בחדר הלימודים והם היו
מקבלים את הלימודים מהמורה.
המורה היה מלא חיים והוא היה
מארגן את הלימודים בצורה הטובה
הכי. כל הילדים היו מלאים
עניין והם היו מקבלים את
הלימודים בצורה הטובה
הכי. המורה היה מלא חיים
והוא היה מארגן את הלימודים
בצורה הטובה הכי.

היה זהו יום ראשון וכל אחד מהילדים
היה מלא עניין ושמחה. הם היו
בחדר הלימודים והם היו
מקבלים את הלימודים מהמורה.
המורה היה מלא חיים והוא היה
מארגן את הלימודים בצורה הטובה
הכי. כל הילדים היו מלאים
עניין והם היו מקבלים את
הלימודים בצורה הטובה
הכי. המורה היה מלא חיים
והוא היה מארגן את הלימודים
בצורה הטובה הכי.

Szkoła Rabinów w Żytomierzu

Szkoła Rabinów w Żytomierzu utworzona została, podobnie jak wileńska, w 1847 roku.

Szkolnictwo Żytomierza, stolicy guberni wołyńskiej, podporządkowane było utworzonemu, w 1832 roku, Kijowskiemu Okręgowi Naukowemu.

[L. Zasztowt, Kresy 1832-1864. Szkolnictwo na ziemiach litewskich i ruskich dawnej Rzeczypospolitej. Warszawa 1997, s. 52, 56-58.]

Celem tej szkoły miało być – wedle zamierzeń ówczesnego ministra oświecenia narodowego Sergiusza S.Uwarowa –

- **przygotowanie kadry nauczycieli** dla żydowskich szkół państwowych
- **przygotowanie rabinów**, którzy wpływaliby na społeczeństwo żydowskie w duchu zamierzeń rządu.

[Minister S. S. Uwarow był, jak pisze L. Zasztowt, zwolennikiem polityki powolnej asymilacji różnych narodowości zamieszkujących Cesarstwo, a przy jej realizacji nie pochwalał środków drastycznych.]

Szkoła Rabinów w Żytomierzu

Szkoła zrównana była w prawach, w zakresie przedmiotów ogólnych, z rosyjskimi gimnazjami rządowymi.

[Nauczyciel przedmiotów żydowskich w wileńskiej szkole rabinów, Wolf Tugendhold (brat Jakuba, współzałożyciela Warszawskiej Szkoły Rabinów), oczekiwał od obu tych szkół przygotowania wychowanków na duchowych przywódców gmin żydowskich, którzy dzięki zdobytej wiedzy będą mogli powierzone im gminy prowadzić na wyższy stopień rozwoju duchowego, obyczajowego i moralnego. Por.: W. Tugendhold, Die Rabinen-Schule zu Wilna, Wilno 1849, s. 4.]

W 1856 r. zezwolono uczniom szkół rabinów wstępować na uniwersytety.

[J. Hessen, Ravvinskije učilišča v Rossii. W: Evrejskaja enciklopedija: svod znanij o evrejstve i ego kul'ture v prošlom i nastojaščem. t. 13, S. Peterburg [b.r.], s. 257-263.]

Szkoła Rabinów w Żytomierzu

Nauczyciele dzielili się na:

- nauczycieli przedmiotów ogólnych , którymi byli chrześcijanie,
- nauczycieli przedmiotów żydowskich.

Podział ten dotyczył również zwierzchników szkoły:

- dyrektor i starszy nadzorca wyznaczani byli spośród chrześcijan,
- inspektor sprawujący nadzór nad nauczaniem przedmiotów żydowskich był Żydem.

Żytomierz.Synagoga

Zwierzchnicy szkoły

Pierwszym dyrektorem Szkoły był **Włodzimierz Kowalewskij**, syn Jakuba, urodzony w 1808 roku. Pochodził ze szlachty guberni charkowskiej, był wyznania prawosławnego. Był absolwentem Uniwersytetu w Charkowie. Na stanowisko dyrektora Szkoły Rabinów został mianowany 14.12.1849 roku*. Wcześniej pracował jako inspektor Gimnazjum Wołyńskiego

[DAŻO, f. 396, op. 2, d. 215, Godowej otczet i materiały k godowomu otczetu za 1858 g.]

Następcą W. Kowalewskiego, mianowanym w 1859 r. był **Akim Konstantynowicz Zimmerman**. Urodził się 2.09.1817 w rodzinie żydowskiej. Przyjął wyznanie prawosławne, ukończył prawo 16.12.1840 r. na Uniwersytecie w Kijowie jako student rzeczywisty

W latach 1863-1865 dyrektorem Szkoły został **Piotr Kolenko**, przeniesiony tu ze stanowiska inspektora Gimnazjum w Równem. Był on synem ober-oficera, wyznania prawosławnego. Również był absolwentem Uniwersytetu w Kijowie

Zwierzchnicy szkoły

Ostatnim dyrektorem Szkoły Rabinów był **Kasjan Pawłowski**, absolwent Uniwersytetu Wileńskiego (1831). Był pochodzenia szlacheckiego, wyznania prawosławnego. Od 14.04.1852 został mianowany czasowo kierującym Wileńską Szkołą Rabinów, a zatwierdzono go w tych obowiązkach 23.10.1854. W Żytomierzu przebywał w latach 1865-1873. W tym czasie znacznie zwiększono zakres obowiązków na stanowisku dyrektora Szkoły Rabinów, bowiem decyzją kuratora Kijowskiego Okręgu Naukowego z 4.01.1867 wszystkie szkoły żydowskie znajdujące się w Żytomierzu zostały odebrane dyrektorowi szkół guberni wołyńskiej i powierzone nadzorowi dyrektora żytomierskiej szkoły rabinów.

[RGIAP, f. 733, op. 189, d. 185, k. 1-3. Po przedstawieniu Kijewskiego popieczitiela o pieredaczie nachodiaszczichsia w Żytomirie jewrejskich uczebnych zawiedienii iz wiedenija direktora ucziliszcz Wołynskoj guberni w wiedenije direktora Żytomirskogo rawwinskogo ucziliszcza.]

Inspektorzy

Nadzór nad nauczaniem przedmiotów żydowskich spoczywał na inspektorze. Inspektorów szkoła miała kolejno dwóch: pierwszym był **Jakub Eichenbaum**, który sprawował tę funkcję w latach 1849-1860, a drugim **Chaim Zelig Słonimski**, pracujący w Żytomierzu w latach 1861-1873.

Obydwaj w chwili obejmowania obowiązków byli ludźmi znanymi, posiadającymi dorobek w dziedzinie literatury oraz w zakresie nauk matematycznych. Posiadali też doświadczenie w pracy pedagogicznej.

Inspektorzy

J. Eichenbaum (1796-1861) pochodził z mieszczan – Żydów Królestwa Polskiego.

[DAŻO. f. 396, op. 2, d. 67, k. 10-11. Formularnyje spiski czynownikow i uczytielej za 1852 god.]

Kurator Odesskiego Okręgu Naukowego mianował go w 1844 r. nauczycielem szkoły żydowskiej w Kiszyniowie. Stamtąd przeniesiony został od 14.12.1849 do Żytomierza, gdzie oprócz obowiązków inspektora powierzono mu nauczanie przedmiotów żydowskich. Otrzymywał 900 rb rocznie. Żonaty powtórnie z Tołbą Zegel miał 9 dzieci. Syn Józef był uczniem Szkoły Rabinów.

[DAŻO, f. 396. op. 2, d. 109, k. 9-11. Formularnyje spiski czynownikow i uczytielej uczyliszcza za 1855 god; E. Melamed, Izwiestnyj Eichenbaum... Istoria odnoj sudby. <http://www.jewish-heritage.org/tp3aur.htm>]

Inspektorzy

Po jego śmierci stanowisko to piastował do 1873 **Chaim Zelig Słonimski**. Urodził się 10.03.1810 w Białymstoku. W 16 roku życia ożenił się i zamieszkał w Zabłudowie.

Był autorem prac z zakresu matematyki, które publikował w języku hebrajskim. Niektóre rozprawy zamieszczane były w „Journal der Mathematik” w Berlinie. Za udoskonalenie maszyny liczącej (arytmometru) otrzymał nagrodę od Petersburskiej Akademii Nauk.

W 1862 zaczął wydawać w języku hebrajskim tygodnik pt. „Ha-cfira”, a przerwał tę działalność po pół roku z powodu objęcia stanowiska inspektora Szkoły Rabinów. Zmarł 15.05.1904 w Warszawie .

[„Izraelita” 1905, nr 21, s. 1; A. Cała, H. Węgrzynek, G. Zalewska, Historia i kultura Żydów polskich. Słownik. Warszawa 2000, s.307-308; RGIAP, f. 733, op. 98, d. 712, k. 1-6, Ob. opredielenii biełostockogo poczetnogo grażdanina Slonimskogo inspektorom Żytomirskogo rawwinskogo uczyłiszcza s poruczenijem jemu prepodawat odin iż jewrejskich predmiotow i s proizwodstwom żalowanija po obiejim dołżnostiam; Chaim-Zelik J. Słonimskij (1810-1904), <http://www.uic.bashedu.ru/konkurs/tarhov/russian/slonim.htm>]

Chaim Zelig Słonimski

Chaim Zelig Słonimski

Nauczyciele Szkoły Rabinów w Żytomierzu w latach 1847-1873

Lp.	Nazwisko i imię, imię ojca	Nauczany przedmiot / stanowisko	Czas zatrudnienia w Szkole Rabinów w Żytomierzu
1.	Bakszt Izaak Mojżesz, s. Lejzorka	przedmioty religijne (Talmud)	4.08.1849- lata 60-te
2.	Burginion Henryk, s. Jana	rysunki i kaligrafia	19.11.1847-26.07.1873
3.	Czepielewski Michał, s. Andrieja	arytmetyka	17.12.1852
4.	Eichenbaum Jakub, s. Mojżesza	inspektor + przedmioty żydowskie	14.12.1849- 1861)
5.	Gabieli Dawid, s. Mojsieja	przedmioty żydowskie	14.03.1856
6.	Gotlober Awraam Ber	talmud	1866-1873
7.	Istomin Włodzimierz, s. Awwakuma	historia	7.11.1872-1.07.1873
8.	Izbicki Eustachy, s. Witaliewa	j. rosyjski	4.10.1851-15.08.1854
9.	Kolenko Piotr	dyrektor	31.12.1863-1865
10.	Kornouchow Jan	historia, geografia	do 16.07.1872-1873
11.	Kowalewski Włodzimierz, s. Jakuba	dyrektor	14.12.1849-1858
12.	Kustow Mikołaj*	historia	1854-
13.	Kryłowski Paweł, s. Adrieja	st. nadzorca	28.08.1853-1862
14.	Leniewicz Aleksander, s. Wincentego	matematyka	28.02.1867-1.07.1873

Lp.	Nazwisko i imię, imię ojca	Nauczany przedmiot / stanowisko	Czas zatrudnienia w Szkole Rabinów w Żytomierzu
15.	Lerner Chaim Hirsz, s. Todrysa	j. żydowski i j. niemiecki	4.09.1851-1873
16.	Mejers Jan Fridrich Wilhelm August, s. Karla	j. niemiecki	20.05.1857
17.	Pawłowski Kasjan, s. Antoniego	dyrektor	22.12.1864-1873
18.	Policzyniecki Józef Hirsz, s. Sulimy	przedmioty żydowskie (Biblia)	4.09.1851
19.	Rklicki Michał, s. Szymona	historia	18.08.1869-14.08.1871
20.	Segal Hirsz, s. Michała	przedmioty żydowskie i j. niemiecki	7.01.1854
21.	Skalski Gracjan, s. Jana	matematyka, fizyka	30.09.1847-7.09.1859
22.	Słonimski Chaim Zelig	inspektor + przedmioty żydowskie	1862-1873
23.	Suchostawier Markus, s. Mojżesza	j. hebrajski	12.02.1848-1870
24.	Szumski Józef, s. Tomasza	matematyka	5.09.1851-19.06.1873
25.	Zimmerman Akim, s. Konstantego	dyrektor	30.04.1859
26.	Zweifel Lejzor, s. Dawida	przedmioty żydowskie	5.12.1852-1873

Nauczyciele

Wśród **11** nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących **7** miało **wykształcenie wyższe** uzyskane w uniwersytetach lub akademiach duchownych.

- **Uniwersytet w Kijowie** ukończyło **4.** nauczycieli (W. Istomin, E. Izbicki, A. Leniewicz, G. Skalski),
- **Akademię Duchowną w Kijowie** – **1** (P. Kryłowski),
- **Uniwersytet w Kolonii** – **1** (J. Mejers),
- **Uniwersytet Wileński** – **1** (J. Szumski),
- o **jednym** nauczycielu (J. Kornouchow) nie ma danych co do rodzaju wykształcenia.
- Wspomniany już **H. Burginion** miał wykształcenie półwyższe (**Liceum Krzemienieckie**).
[W Liceum Krzemienieckim od 1818 roku można było uzyskać niższe stopnie naukowe: studenta rzeczywistego i kandydata.]
- **Dwóch** ukończyło **szkołę średnią** (M. Czepielewski i M. Rklicki).

Священное писание

Л. Крестинъ:

Nauczyciele

Uniwersytet Wileński ukończył **Józef Szumski** ze stopniem kandydata nauk filozoficznych. Studiował tam na koszt państwa. Pochodził ze szlachty, był wyznania rzymsko-katolickiego. To władze Uniwersytetu Wileńskiego mianowały go nauczycielem matematyki w Gimnazjum Podolskim 1.09.1827. Następnie Kurator Kijowskiego Okręgu Naukowego przeniósł go 2.10.1832 na podobne stanowisko do Gimnazjum w Łucku, a dwa lata później, 19.02.1834 do **Gimnazjum Wołyńskiego w Żytomierzu**. Za gorliwą służbę otrzymał od cara nagrodę w wysokości 409 rubli 16.04.1836. Po egzaminie w Uniwersytecie Kijowskim uzyskał nadany przez Ministra Oświecenia Narodowego tytuł magistra matematyki czystej i stosowanej.

[DAŻO, f. 396, op. 2, d. 67, k. 8-10. Formularnyje spiski czynownikow i uczytielej za 1852 god.]

Decyzją pomocnika kuratora Kijowskiego Okręgu Naukowego z 5.09.1851 został mianowany starszym nadzorcą w Szkole Rabinów, z równoczesnym powierzeniem nauczania w gimnazjum żytomierskim matematyki. Na stanowisku nauczyciela matematyki w Szkole Rabinów był mianowany od 18.08.1861. Mimo, iż uprawnienia emerytalne uzyskał w 1866, uczył do końca funkcjonowania tej Szkoły, tj. do 1873 .

[DAŻO, f. 396, op. 2, d. 578, k. 18-27. , Formularnyje spiski czynownikow i uczytielej uczyliszcza za 1873 god.]

Nauczyciele

Nauczycielem zatrudnionym przez cały czas funkcjonowania szkoły był **Henryk Burginion**, s. Jana, uczący kaligrafii, rysunku i kreślenia od 19.11.1847 do 26.07.1873. Urodził się w 1813 roku w rodzinie szlacheckiej wyznania rzymsko-katolickiego. Po ukończeniu Liceum Krzemienieckiego zdał egzamin w II Gimnazjum w Kijowie i został mianowany przez Kuratora Kijowskiego Okręgu Naukowego nauczycielem w żytomierskiej Szkole Rabinów, gdzie zarabiał 300 rb.

[DAŻO, f. 396, op. 2, d. 186, k. 3-4, O prijomie i uwolnienii czynownikow i ucztielej iż ucziliszcza; tamże, d. 578, k. 55-58. Formularnyje spiski czynownikow i ucztielej ucziliszcza za 1873 god.]

Miał na utrzymaniu córkę Józefę Ewelinę, ur. w 1856, którą wychowywał sam po śmierci żony, pochodzącej ze szlachty Justyny Sierakowskiej.

[DAŻO, f. 396, op. 2, d. 256, k. 19-20, Formularnyje spiski ucztielej i czynownikow ucziliszcza za 1859 god.]

W 1868 otrzymał zgodę kuratora na zmianę wyznania i przyjęcie wiary ewangelicko-luterańskiej.

[RGIAP, f. 733, op. 120, d. 489, k. 1-10, O dozwoleonii ucztielu żytomirskogo rawwinskogo ucziliszcza, titularnomu sowietniku Burginionu priniat wmiesto katoliczeskoj ewangeliczesko-luteranskoj wiery.]

Nauczyciele

Natomiast **Włodzimierz Istomin**, wyznania prawosławnego, już od stycznia 1873 przeniesiony został na teren Królestwa Polskiego i uczył języka rosyjskiego, historii i geografii kolejno w gimnazjum w Suwałkach (od stycznia do lipca 1873), w gimnazjum w Białej (1873-1878). Następnie pełnił obowiązki inspektora gimnazjum w Łomży (1878-1884), a od 1.08.1884 uczył w III gimnazjum w Warszawie.

[W. G. Miłow, Istoriczeskaja zapiska o sostojanii Łomżinskoj mužskoj gimnazii za wremia jeja pietidesatiletniego suszczestwowanija (1862-1912), Łomża 1912, s. 100.]

Nauczyciele

Spośród nauczycieli przedmiotów żydowskich największą rolę w historii kultury Żydów rosyjskich w I połowie XIX wieku odegrał **Abraham Ber Gotłober**, poeta, historyk, tłumacz i dziennikarz. Pochodził ze Starokonstantynowa w guberni wołyńskiej. Pod wpływem działacza oświecenia żydowskiego Józefa Perla oddał się naukom świeckim, co było przyczyną jego rozvodu. Od 1830 mieszkał i działał w Odessie, od 1843 w Mohylewie. W 1851 uzyskał w Szkole Rabinów w Żytomierzu prawa do nauczania w rządowych szkołach żydowskich, a od 1866 wykładał talmud w Szkole Rabinów aż do jej zamknięcia. Zmarł w 1899 w Białymstoku.

[Jewrejskaja encyklopedija, t. VI, Sankt Petersburg [b.r.], s. 730-732.]

Nauczyciele

Aktywnością intelektualną wyróżniali się ponadto **Józef Hirsz**, **Mojżesz Szumilewicz Policzyński** (1805-1886) oraz **Chaim Hirsz Lerner** (1815-1889).

Pierwszy z nich kształcił się w prywatnej szkole żydowskiej, po czym od 1849 zajmował się nauczaniem w szkole rządowej II kategorii przedmiotów żydowskich i języka niemieckiego. Był żonaty z Chają Brejną Kanową. W Szkole Rabinów uczył od 4.09.1851. Zamieszczał artykuły w prasie żydowskiej. Wiele prac pozostało w rękopisie, m.im. druga część wydanej w 1874 pracy z egzegezy biblijnej "Kero Mikro".

[DAŻO, f. 396, op. 2, d. 67, k. 20. Formularnyje spiski czynownikow i ucztielej za 1852 god; Jewrejskaja encyklopedija, t. XII, Sankt Petersburg [b.r.], s. 262-263.]

Nauczyciele

Chaim Lerner, pochodzący z mieszczan guberni wołyńskiej, po ukończeniu prywatnej szkoły żydowskiej w Odessie uczył 3 lata w Berdyczowie, a od 1851 był mianowany w Szkole Rabinów w Żytomierzu nauczycielem języka żydowskiego. Napisał i opublikował w 1859 gramatykę języka żydowskiego "More ha-Laschon", wznawianą wielokrotnie i używaną jako podręcznik w szkołach żydowskich.

[Zwracał się nawet z prośbą o środki finansowe na kolejne wydanie tej pracy w 1866 r. RGIA, f. 733, op. 189, d. 131, k. 1-4. Po proszeniu ucziela Żytomirskiego rawwinskogo ucziliszcza o posobije na izdanije sostowlennoj im jewrejskoj grammatiki.]

W 1875 opublikował gramatykę języka aramejskiego "Dikduk Leschon Aramit".

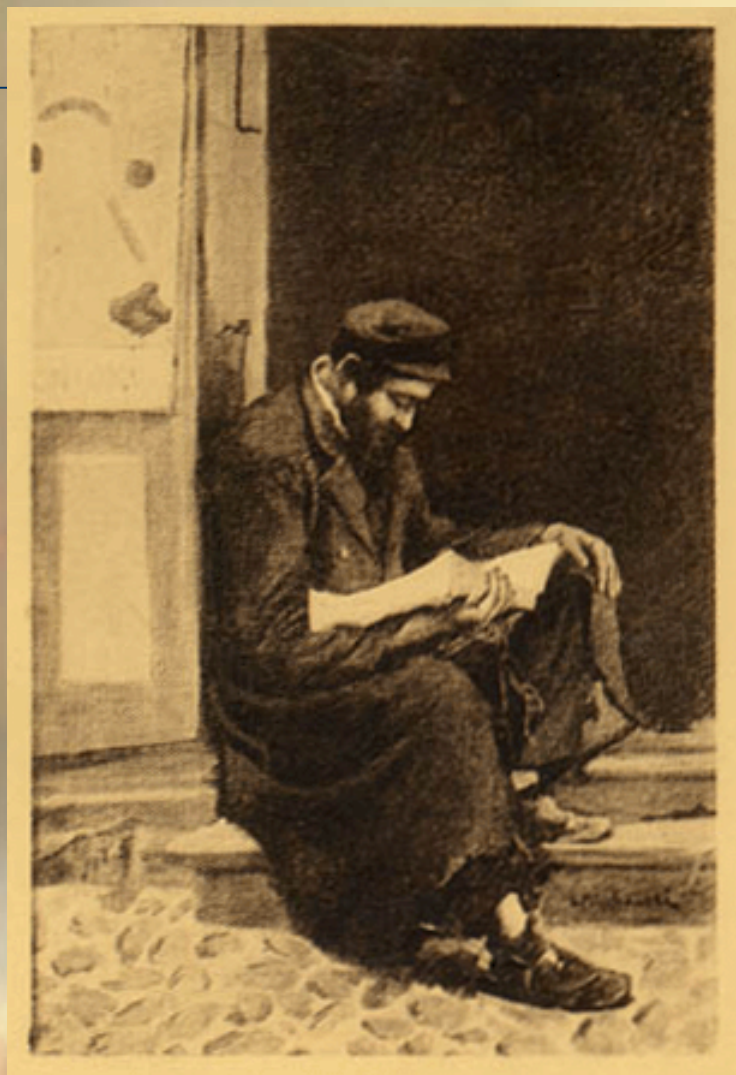
[DAŽO, f. 396, op. 2, d. 67, k. 21. Formularnyje spiski czynownikow i ucziutelej za 1852 god; Jewrejskaja enciklopedija, t. X, Sankt Petersburg [b.r.], s. 174.]

Nauczyciele

Najstarszym w tej grupie był nauczyciel języka hebrajskiego, **Markus Suchostawier**, urodzony w 1793 r. w Galicji. Jako poddany austriacki nie składał przysięgi na poddaństwo Rosji. Od 1848 uczył w klasach przygotowawczych, a następnie - od 1850 mianowany był nauczycielem Szkoły Rabinów. Żonaty był z Chają Sarą Szapiro. Miał pięciu synów i dwie córki.

[DAŻO, f. 396, op. 2, d. 67, k. 17. Formularnyje spiski czynownikow i uczytielej za 1852 god; tamże, d. 215, k. 20, Godowej otczet i materiały k godowomu otczetu za 1858 g.]

Uwolniony został od obowiązków ze względu na podeszły wiek w 1870 roku. Otrzymał wówczas zasiłek w wysokości rocznego wynagrodzenia, tj. 400 rb. Zmarł w roku 1881.

Uczniowie

Uczniowie żytomierskiej szkoły rekrutowali się początkowo głównie ze środowisk ubogich, przyciągani stypendiami państwowymi.

[Np. w roku 1855 wśród 301 uczniów Szkoły Rabinów było 30 "kaziennokosztnych", tzn. utrzymywanych na koszt państwa. Ze sprawozdania za wspomniany rok wynika, iż nawet pogrzeb ucznia uczącego się na koszt państwa odbywał się także ze środków Szkoły.

DAŻO, f. 396, op. 2, d. 136, k. 38,40. Godowej otczet i materiały k godowomu otczetu za 1855 god]

Z czasem uczyli się tu również synowie zamożnych Żydów, ceniący możliwość uzyskania wykształcenia gimnazjalnego z murach szkoły żydowskiej.

Uczniowie

W szkole tej - na koszt państwa - pobierali również naukę synowie nauczycieli, uczących tam przedmiotów żydowskich, m.in. dwóch synów G. Segala, Izaak i Izraił, syn M. Suchostawiera, Jakub, syn inspektora szkoły J. Eichenbauma, Józef, a także syn uczącego tam talmudysty, Izaaka Bakszta, Mikołaj .

[Mikołaj (Mejer) Bakszt (Bakst) (1842-1904) po ukończeniu Szkoły Rabinów w Żytomierzu studiował nauki przyrodnicze na Uniwersytecie w Sankt Petersburgu. Był znanym fizjologiem, autorem wielu prac naukowych z tego zakresu. Por.: Jewrejskaja encyklopedija, t. III, Sankt Petersburg [b.r.], s. 698-701.]

Uczniowie

Do 1855 roku oddział pedagogiczny szkoły ukończyło 6 osób. W tabeli zamieszczono, obok danych personalnych, wiek uczniów w chwili opuszczania szkoły, liczbę lat kształcenia się w tej szkole oraz źródło finansowania ich edukacji.

Pierwsi absolwenci oddziału pedagogicznego Szkoły Rabinów w Żytomierzu (1855 rok).

Lp.	Imię i nazwisko	Wiek ucznia	Ilość lat w Szkole Rabinów	Źródło finansowania kształcenia
1.	Ajchenwald Lejzor	24	5	na koszt państwa
2.	Weinroub Jakow	21	8	na koszt państwa
3.	Goldfaber Josif	20	8	na swój koszt
4.	Rabinowicz Wieniam	22	5	na swój koszt
5.	Raich Mojsiej	21	8	na koszt państwa
6.	Suchostawier Jakub	22	6	na koszt państwa

Źródło: Derzawnyj Archiw Żytomirskoj Oblasti, fond 396, op. 2, d. 125, k. 4.

Uczniowie

Natomiast pierwsi wychowankowie oddziału rabinackiego ukończyli szkołę w styczniu 1858 roku. Byli to Lew Binsztok i Izaak Segal, którzy kształcili się na koszt państwa. Ukończenie szkoły nie gwarantowało uzyskania posady rabina tym bardziej, że zdarzały się wypadki wybierania na te stanowiska osób bez wymaganego prawem przygotowania.

[Absolwenci Szkoły, którzy ukończyli ją z tytułem rabina lub kandydata na rabina w piśmie do Ministra Oświecenia Narodowego z dnia 11.01.1861 żalili się, że w Kamieńcu Podolskim zatwierdzono na stanowisku rabina niejakiego Banka, który nie posiadał przewidzianego prawem przygotowania a pominięto dwóch wychowanków Szkoły w Żytomierzu.]

Lew Binsztok został jednak rabinem w Żytomierzu.

[Lew Binsztok, s. Mojżesza (1836-1894), publicysta rosyjsko-żydowski. Po kilku latach pobytu w Żytomierzu przeniósł się do Kijowa, gdzie został "uczonym Żydem" przy generał-gubernatorze. Od 1882 mieszkał w Palestynie jako pełnomocnik gminy ds. pomocy Żydom palestyńskim. Publikował artykuły o tematyce żydowskiej w "Moskowskich Wiedomostiach" i "Gołosie". Ponadto wydał pod pseudonimem Ulejnikow, książkę p.t. "Jewrejskije ziemledielczeskijekolonii Jekatierinowslawskoj gubernii w 1890 g." <http://www.rulex.ru/01020042.>]

Uczniowie

Od 1.07. 1855 szkoła mogła przyjmować młodzież żydowską z terenu Królestwa Polskiego, pod warunkiem jednak przedstawienia zgody władz szkolnych Królestwa na kształcenie się w szkołach Imperium.

[Derżawnyj Archiw Żytomirskoj Obłasti (dalej: DAŻO), f. 396, op. 2, d. 125, k. 15-16. Deło o prowadzeniu wypuskných egzaminow i o wydacze attestatow wypusknikom ob okonczanii ucziliszcza.]

Uczniowie

Absolwenci szkoły żytomierskiej studiowali w szkołach wyższych lub podejmowali pracę w charakterze nauczycieli w szkołach żydowskich 1 i 2 kategorii. Z dokumentów zgromadzonych w Rosyjskim Archiwum Historycznym w Sankt Petersburgu wynika, że wychowankowie Szkoły uczący się tam na koszt państwa, którzy chcieli studiować, musieli uzyskać zgodę kuratora.

Akademii Medyko-Chirurgicznej ukończył Lew Izrailewicz Kacnelson

Lew Jakowlewicz Szternberg (1861-1927) studiował prawo w uniwersytecie odesskim. Studia skończył już w Petersburgu.

Słynnym wychowankiem Szkoły Rabinów był Abraham Goldfaden (Goldenfudim) (1840-1908), poeta i dramaturg, twórca cieszącego się wówczas dużą popularnością teatru żydowskiego (1876-1883).

[*Literaturnaja enciklopedija*, <http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclop/le2/le2-5951.htm>]

Uczniowie

Przynajmniej dwóch absolwentów Szkoły znalazło się na terenie Królestwa Polskiego w rządowych średnich szkołach męskich w charakterze nauczycieli religii mojżeszowej. Miało to miejsce w czasie, kiedy w celu ograniczenia liczby szkół polskich postanowiono utworzyć w Królestwie, obok już powstałych szkół narodowościowych, szkoły średnie z rosyjskim językiem wykładowym dla ludności żydowskiej. Obydwaj wspomniani absolwenci, Mojżesz Mejerson oraz Izaak Szapocznik ukończyli oddział pedagogiczny i otrzymali tytuł nauczyciela rządowej szkoły żydowskiej pierwszego stopnia.

[Ukazem carskim z 1844 r. utworzono dwie kategorie rządowych szkół żydowskich, które podlegały Ministerstwu Oświecenia Narodowego. Były to szkoły początkowe, to znaczy szkoły pierwszego stopnia, odpowiadające programem kształcenia w zakresie przedmiotów ogólnych szkołom parafialnym oraz szkoły drugiego stopnia odpowiadające szkołom powiatowym. Celem tych ostatnich było przygotowanie młodzieży do pracy w handlu i rzemiośle. Por.: A. Bieleckij, Wopros ob obrazowanii russkich jewrejew..., s. 83, 114-117.]

Uczniowie

M. Mejerson w styczniu 1867 r. podjął obowiązki nauczyciela religii mojżeszowej w szkole powiatowej w Częstochowie z wynagrodzeniem 300 rb.

[Archiwum Państwowe w Częstochowie, Zespół: Gimnazjum Męskie w Częstochowie, sygn. 22, s. 16-18, Formularnyj spisok o służbie swierchsztatnogo prepodawatiela jewirejskogo zakona wiery.]

Szapocznik od września uczył religii mojżeszowej w gimnazjum męskim w Kaliszu jako nauczyciel nadetatowy.

[RGIAP, f. 733. op. 202, d. 407, k. 5. Imiennyj spisok czynownikow i uczytielej po Kaliszskoj Uczebnoj Direkcji k 1.01.1871 g.]

Uczniowie

Należy wspomnieć o jeszcze jednym uczniu omawianej Szkoły, który większość swojego życia był nauczycielem religii mojżeszowej w gimnazjum Królestwa Polskiego. Był nim Abraham Papierna. W 1862 r. rozpoczął, za radą Izaaka Kramszyka, edukację w Szkole Rabinów w Żytomierzu. Od 1864 r. kontynuował naukę w oddziale pedagogicznym Szkoły Rabinów w Wilnie. Od 16.10.1869 r. mianowany został nadetatowym nauczycielem religii mojżeszowej w męskim gimnazjum klasycznym w Płocku. Na tym stanowisku pozostawał do 1909 roku.

[E. Kula, Pierwyje ucziela mojszejego zakona bożego w gosudarstwiennych srednich szkołach Carstwa Polskogo - wospitanniki Wilenskogo rawwinskogo ucziliszcza. Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, "Respectus Philologicus" 2003, nr 3, s. 66-76.]

Próba podsumowania

Szkoła Rabinów w Żytomierzu była żydowską szkołą rządową, kształcąca młodzież na poziomie średnim. Językiem wykładowym był rosyjski, a szkoła podlegała kuratorowi Kijowskiego Okręgu Naukowego. Kierujący kolejno Szkołą dyrektorzy, posiadali doświadczenie na stanowiskach inspektorów bądź dyrektorów szkół średnich. Obydwaj inspektorzy uczyli także przedmiotów żydowskich. Zaprezentowana działalność twórcza inspektorów oraz kilku wspomnianych już nauczycieli przedmiotów żydowskich, niewątpliwie pozwala na wysoką ocenę ich poziomu intelektualnego, co z kolei miało wpływ na jakość przygotowania wychowanków do pracy umysłowej. Wyższe wykształcenie posiadało siedmiu nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących, a szkoły, które ukończyli pozostali czterej nauczyciele również gwarantowały wysoki poziom ich wiedzy. Absolwenci Szkoły podejmowali pracę w rządowych szkołach żydowskich lub na stanowiskach rabinów. Często też kończyli studia. Niektórzy wychowankowie tej Szkoły odegrali dużą rolę w żydowskiej literaturze i życiu społecznym. Przynajmniej dwaj jej absolwenci, zatrudnieni w gimnazjach w Królestwie Polskim oddziaływali wychowawczo na uczącą się tam młodzież żydowską.

prezentacja do tekstu:
Nauczyciele i uczniowie Szkoły Rabinów w Żytomierzu (1847-1873), w: Stosunki polsko-ukraińskie w szkolnej edukacji historycznej od XIX do XXI wieku, pod red. Hanny Wójcik-Łagan, KTN, Kielce 2005, s. 87-102.